

ACTUALITATEA LUI LUDOVÍT ŠTÚR

Printre evenimentele de seamă din viața culturală cehoslovacă de astăzi este sărbătorirea centenarului lui L'udovít Štúr, codificatorul limbii literare slovac. Cu acest prilej s-a pus în lumină omul și opera, deoarece este vorba de îndeplinirea unuia dintre cele mai importante mesagii din istoria poporului slovac.

L'udovít Štúr este o figură remarcabilă, care a luptat cu entuziasm și abnegație pentru eliberarea și ridicarea poporului său, de care era foarte strâns legat. Avea darul cuvintului, era filolog, filozof, istoric și poet. A înțeles dialectic evoluția societății, dovedind tact politic și previziune. A luptat pentru o viață mai bună, pentru libertatea și cultura poporului slovac, care însă trebuia să trăiască în deplină înțelegere cu poporul ceh. Štúr a îndrumat literatura cea nouă pe baze folklorice.

În poezie, a adus motive noi și întreaga sa operă se leagă de realitățile vieții și de natura Slovaciei, căreia scriitoarea cehă Maria Půjmanová îi spunea «frumoasa cu ochii jucăuși».

L'udovít Štúr a cîntat creștele semețe ale munților Slovaciei, verdele catifelat al cîmpiilor, mătasea întunecată a codrilor, ogoarele de aramă din sud, sau licoarea vinului de Modra. În cadrul acestei naturi frumoase, pe malurile Vahului, trăiește un popor muncitor, harnic, cu un trecut glorios, cu cîntece și povești minunate.¹

Ecoul comemorării lui Štúr a trecut dincolo de hotarele Cehoslovaciei, ceea ce se vede din numeroasele pagini închinată acestui eveniment de revistele de slavistică din alte țări. De aceea, ne vom opri și noi atenția asupra realizărilor și personalității lui L. Štúr, pentru a înțelege mai bine lupta dusă la noi de N. Bălcescu, M. Kogălniceanu și de primii noștri poeți romantici, de care Štúr se apropie așa de mult.

Viața lui Štúr e scurtă, însă de o însemnătate remarcabilă. A trăit în epoca de trecere de la feudalism la capitalism, în epoca redeșteptării naționale a popoarelor din imperiul austro-ungar. Štúr s-a născut la Zay-Uhrovec la 29 oct. 1815, dintr-o familie săracă de intelectuali. În școală, s-a remarcat la studiul limbilor. S-a afirmat în cadrul asociației «Literární jednota», care funcționa pe lângă Catedra de limbă și literatură cehoslovacă din Bratislava.² Se discutau ace probleme literare și mai ales se comentau operele despre unitatea și viitorul slavilor ca acelea ale lui J. Kollar (Fiica slavei) J. Hollý, A. Mickiewicz sau despre Pușchin și poezia populară. Rezultatele le publicau în almanahul «Plody» (1836). La Asociație «țineau prelegeri

¹ « S plřami dolu letia   Sau: « tu na týchto horách rodných,
bystré Vahu vody.   na výšinách na slobodných,
Tam pod brehoch zijų   jak tu milo, jak tu volno,
pracovité rody ».   jak tu dobre, jak pokojno. »

L. Štúr, *Básne*, Bratislava, 1954, pag. 171.

² J. Vlček, *Dejiny literatury slovenskej*, Bratislava, 1949.

și oaspeți ca O. M. Bodajanski (Moscova), P. J. Šafarík etc. Membrii Asociației întreprindeau călătoriile în celelalte țări slave. Luptau pentru eliberarea de sub jugul feudalismului. Să capete și slovacii drepturi egale cu celelalte popoare, să aibă limba lor literară și literatura lor. În acest sens, poporul trebuia cultivat și trezit la o viață nouă. Asociația activă în popor prin filialele sale. S-a schimbat apoi într-un institut de limbă și literatură. Ducând această luptă, Ștúr s-a impus la postul de conducere al intelectualilor slovaci.

Între 1838—1840, Ștúr și-a complectat studiile la Halle în Germania. Aceste studii au dat un sens adânc întregii sale activități de mai târziu. Aci s-a inițiat în gândirea dialectică din filozofia lui Hegel. Și-a însușit știința evoluției de la simplu la complex, de la inferior la superior. La Halle, Ștúr a studiat indoeuropeanistica după metoda istorico-comparativă la prof. August Fr. Pott, Fr. Bopp. etc. Tot acolo a cunoscut pe lingvistul polonez H. Ciegelski și ambii devin în țările lor pionierii indoeuropeanisticii.³

În cadrul catedrei și Institutului de limbă și literatură trata, în spiritul nou al timpului, probleme de istoria filozofiei, de estetică, de poetică, de filozofia limbii indoeuropene, de lingvistică generală și de istorie⁴, din care desprinde perspectivele largi de dezvoltarea slavilor și a slovacilor.

În centrul activității sale, stă codificarea limbii slovacă literare, în care Ștúr vedea unitatea, deșteptarea și dezvoltarea poporului slovac.⁵ Ca și W. von Humboldt, Ștúr sublinia legătura dintre limbă și gândire și explica spiritul limbii din acela al poporului. A interpretat just neologismele și apariția participiilor în *l*: *volal* = a chemat » din adjective de tip: *hnilá* = putrezit, *veselá* = vesel, cum a susținut mai târziu A. Meillet. A arătat științific că slovacii sînt un popor aparte, deci trebuie să aibă limba lor literară, deosebită de cea ceahă. Totuși slovacii să nu se rupă de cehi, ci să rămână alături de ei și să se ajute reciproc.⁷

L'. Ștúr a arătat că limba slovacă este străveche, bogată, curată și armonioasă. E ca un centru al celorlalte limbi slave. E o punte între l. slave de apus și de răsărit, iar prin slovacă centrală se leagă și de limbile slave de sud. « Slovaca este ca un ghem în care sînt împletite toate celelalte limbi slave. » De aceea un slovac înțelege cel mai ușor toate celelalte limbi slave, de aceea ceilalți slavi înțeleg foarte ușor limba slovacă. »

Pentru a introduce la slovaci limba lor literară bazată pe cea populară, dădea pildă pe celelalte popoare slave, care au făcut la fel, luptînd. În Slovacia lupta aceasta a fost aprigă, pentru că cei vechi susțineau în frunte cu J. Kollár ceahă și scriau în « Hlas » pagini otrăvite contra limbii slovacă. Alții susțineau limba bibliei, vechea slavă, iar alții limba lui A. Bernolák, bazată pe dialectul din jurul Tîrnavei, cu unele elemente din slovacă centrală.

Din motive lingvistice, culturale și istorico-sociale, L'. Ștúr a ales ca limbă literară slovacă dialectul central, care este cel mai corect, mai armonios și mai expresiv. În Slovacia este cel mai răspîndit și originea lui merge pînă în limba de cultură a Mării Moravii. Astfel L. Ștúr a legiferat ceva ce exista de mult ca limbă literară în clasele de mijloc ale societății slovacă.

³ Vezi V. Blánár, « L'udovit Štúr ako jazkovedec ». « Slovenská reč », 1956, nr. 3—4 pag. 146—168.

⁴ Ján Marták, L'udovit Štúr, Bratislava, 1956.

⁵ ...rozvitia duchovného života rodu nášho Slovenského vlastným našim nárečím » (*Nauka reči slovenskej*, 1846, Prespork pag. VII.

⁶ « Nárečia slovenskuo alebo potreba pisanja v tomto náreči, 1846, Prespork, p. 51 u.

⁷ « Slováci aby se neodtrhli od Čechov ale zostat' v tom zvasku s nimi a vzajomne si pomôct' »... (*Nárečia slovenskuo*..., pag. 86).

⁸ « Slovenské nárečie je stredom slovanských nárečí, tvorí, prechod od východných k zapadným, v ňom sú ako v kľbku zvité nitky jednoty všetkých slovanských nárečí... » (*Nárečia slovenskuo*, p. IX).

În această limbă era creată și o bogată literatură populară.⁹ Noua limbă literară a fost primită cu entuziasm de tînăra generație. În această limbă se redactează *Slovenské národné noviny* (1845) apare *Almanahul Nitra* (1844) cu acea prețioasă anexă literară *Orol tatranský* = Vulturul din Tatra. În 1846, începe să apară vestita revistă *Slovenské pohľady* și *L'*. Štúr scrie operele sale despre motivarea și structura acestei limbi literare slovacă: *Limba slovacă și necesitatea de a scrie în această limbă*¹⁰ și prima gramatică a acestei limbi *Știința limbii slovece*.¹¹ Štúr cerea să se scrie cum se vorbește. În limba aceasta poezii din generația lui Štúr au creat opere de o înaltă valoare artistică și patriotică.¹²

Štúr a apărut această limbă și caracterul ei democratic în *Hlas proti hlasom* = Glas contra glasurilor. Pe de altă parte, în 1848 la congresul (Slaviștilor) dela Praga, a vorbit așa de frumos despre solidaritatea slovacilor cu cehii și cu ceilalți slavi, încît tineretul ceh a ars în piață volumul «Hlas», în care Jan Kollár și alții se opuneau limbii literare slovacă. Limba aceasta a mai fost susținută cu unele modificări în ortografie și de J. M. Hurban și M. M. Hodža.¹³ Slovacia folosesc și astăzi limba literară codificată de L. Štúr.¹⁴

Štúr și-a pus toată activitatea sa în folosul poporului slovac, pe care a căutat să-l ridice din toate punctele de vedere, începînd cu desființarea iobăgiei. Din cauza aceasta, autoritățile austro-ungare și clericale l-au înlăturat de la catedră și l-au surghiunit la Modra, unde, dezamăgit, își încheie printr-un accident stupid o viață pusă în slujba poporului. (12 ian. 1856)¹⁵.

L'. Štúr a fost povățuit și ajutat de tinerii slaviști ruși ca O. M. Bodjanskij, I. Sreznievskij, M. P. Pogodin, V. I. Grigorovici, care se interesau îndeaproape de limba și creația literară slovacă.¹⁶

În poezie, a adus motive noi politice, sociale, naționale și istorice. Și-a ales modele din poezia populară și marii romantici (Dumky věcerní). În ciuda prezentului de impilare socială și națională, din versurile lui se desprinde un optimism viguros.

«...După atitea veacuri ne va ieși și nouă soarele din nori

A fost noapte, dar dimineată va fi ziua slovacilor»¹⁷

Poezia sa plină de un lirism romantic ne dă tablouri autentice din viața de iobag a țărânului slovac. Critică armata feudală și cîntă frumusețile țării sale, care «va înverzi din nou, Nitra, bătrîna capitală, se va trezi din somn». În munții Tatra vede leagănul poporului și simbolul trăinicieii.

⁹ Ján Stanislav, *Historické korene Štúrovej spisovnej slovenčiny*. «Slovenská reč», nr. 3-4, 1956, pag. 168-174. *Dejiny slov. jazyka*, 1956, pag. 45-47.

E. Pauliny, *Spoločenské funkcie strednej slovenčiny pred Štúrom*, în «Slovenská reč», 1956 pag. 174-187.

¹⁰ *Nárečie slovenskuo a potreba písania v tomto nárečí*, 1846, Prespork.

¹¹ *Nauka reči slovenskej*, 1846, Prespork.

¹² V. K o c h o l, *Poézia Sturovcov*, Bratislava, 1955, pag. 370 - e un studiu complet și profund despre creația poetică din epoca lui *L'*. Štúr.

¹³ *Dobruo slovo Slovákom súcim na slovo*, 1847.

¹⁴ E. J ó n a, *Úcast L'udovíta Štúra pri utvarani spisovnej slovenčiny*. (Slovenská reč. 1956 nr. 3-4 pag. 131-146.

¹⁵ Din cauza cenzurii a publicat anonim: *Die Klagen und Beschwerden der Slaven in Ungarn uber die gesetzwidrigen ibergriffe der Magyaren*, 1843, Lipska. Sau: *Das neunzehnte Jahrhundert und der Magyarismus*, Viena, 1845. Și: *Politické state a prejavy*, Bratislava, 1954, pag. 431.

¹⁶ Ján Stanislav, *Dejiny slovenského jazyka*, I. 1956, pag. 46-47.

¹⁷ *Pripomienka*, 1850. *Básne*, 1954. *L'*. Štúr a scris 75 de poezii: 46 în limba cehă și 29 în limba slovacă.

Vezi și: *Spevy a piesne*, Bratislava, 1853.

Poezia lui Štúr nu e plină de lacrimi și căinări. El cheamă energic poporul la luptă pentru libertate. În cîntecele sale istorice, preamărește figurile devenite legendare ale luptătorilor neînfricați pentru libertate ca Svätoboj și Mátuš din Trencin, care înfruntase pe Carol Robert. După pilda acestora, Štúr cere poporului său, ca și G. Coșbuc, să cadă mai degrabă în luptă, decît să piară în robie¹⁸.

Štúr a cîntat pădurile și poenile străbătute de izvoare, pe unde răsună cîntecele mamei și jocurile fericite ale copilăriei.

Cu opera și activitatea sa, L'. Štúr împlinea misiunea istorică de a elibera poporul din robie.

Pe acest drum se întilnește cu avîntul profetic și cu eroismul dus pînă la jertfirea de sine a unor poeți moderni și luptători pentru fericirea popoarelor, cum au fost Adam Mickiewicz, Pușchin ori Nic. Bălcescu. În deosebi, fără îndemnurile din Polonia, opera lui L'. Štúr nu se poate înțelege.

L'udovít Štúr pune literatura la temeliea construirii vieții naționale slovacă. E și traducător fecund. Despre estetică a ținut o serie de prelegeri publice. El reprezintă în literatura slovacă romantismul, pe care l-a ancorat în realitățile poporului său. Literatura trebuie pusă în slujba poporului și a vieții. A combătut individualismul și pesimismul din romantismul occidental (Byron). În izvorul poeziei folclorice, găsea vigoare și prospețime.

Štúr a cules *Cîntecele și poveștile neamurilor slave*¹⁹.

Potrivit concepției lui Hegel, Štúr considera că slavii exprimă, într-un chip foarte original poezia lor, cele mai aprinse simțiri, cele mai scumpe creații ale închipuirii și spiritului lor. « Cîntecele și poveștile slavilor », sînt o creație organică a tuturor popoarelor slave, luate ca un întreg. Poeții pe care Štúr i-a îndemnat să se inspire din creația populară au îmbogățit literatura slovacă cu opere de o înaltă valoare artistică și ideologică.

Valoarea creației populare garantează slavilor un viitor mai bun, dacă-și vor dobîndi libertatea națională și independența statului și dacă se vor uni cu Rusia, care n-a fost niciodată înfrîntă. Štúr a criticat însă feudalismul și iobăgia « ca crime contra spiritului poporului ». Cere să se legifereze folosirea în comun a pămîntului. Slavii trebuie să se unească pentru a aplica în viață toate idealurile umanității. Štúr a ajuns la aceste gînduri independent de concepția slavofililor ruși²⁰. Cunoștea din călătorii și lecturi multe realități despre Rusia, dar s-a înșelat, crezînd că toți slavii se vor uni dacă vor primi ortodoxia și limba rusă, ca limbă literară.²¹

¹⁸ Versul scurt și energic sugerează mișcarea :

« Hoj, do boje, lide moje,
do boje, do boje
Valčít' budem, až dobudnem
čestného pokoje. »

Prof. M. Pišut analizează just ce a dus « nou » poezia lui L. Štúr. (« Basne », Bratislava, 1954. Prefața).

¹⁹ *O národných piesňach a povestiach plemien slovanských*, Praga, 1853. În limba sîrbă s-au tipărit în 1857. În slovacă, 1932. Parțial s-au publicat în rusă și germană. Au fost editate în slovacă cu un studiu temeinic de V. Kochol. (Bratislava 1955, p. 362).

²⁰ Vezi de ex. F. D. Florinskij în a doua ediție a operei lui Štúr « Slavii și lumea viitorului ». — *Slovanstvo a svet buducnosti*. — (*Das Slaventhum und die Welt der Zukunft*). S-a tipărit la Moscova în 1867 și la Petrograd în 1909.

²¹ *Určeni Ruska v ohledu na Asii* în « Tatranka » 1842—1844.

Istoria popoarelor slave la care a lucrat 15 ani a rămas neînfăptuită din cauza morții grabnice (1856), survenită când « el mai avea încă mult de lucru ». Odată cu Štúr s-a stins « poetul și traducătorul, redactorul și ziaristul, criticul, polemistul progresist, lingvistul și estetul, editorul și organizatorul, învățătorul și oratorul, revoluționarul și filozoful, patriotul conștient, slavo-filul devotat și luptătorul pentru un viitor mai bun al omului și al omenirii înrobite »²².

L'. Štúr rămîne actual și astăzi. Cehii și slovacii trăiesc într-un singur stat, dar fiecare cu limba sa literară, după formula lui Štúr. Literatura slovacă evoluiază pe bazele puse de Štúr și în aceeași limbă literară codificată de el. Societatea cehă și slovacă se dezvoltă în sensul democrat și liber preconizat de Štúr. Se promovează cultura poporului și limba națională, pentru care a luptat și L. Štúr.

P. Olteanu

V RECENZII

---

²² Rudo Břtaň, *Osobnost' a dielo L'udovíta Štúra*. Bratislava, 1956, p. 16.